

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ: «Η ΨΥΧΗ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΑΣ»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Το 1999 είχα ρωτήσει τον Αριστόβουλο Μάνεση, ο οποίος είχε υπογράψει την παραπάνω δήλωση μερικά χρόνια πριν, εάν είχε σκεφτεί, όταν έβαζε το όνομά του, ότι την ίδια ακριβώς κουβέντα θα μπορούσε να προσυπογράψει και ο Κίρο Γκλιγκόροφ. Αφιερώνω το μικρό κείμενο που ακολουθεί στη μνήμη του, χωρίς ωστόσο να αποκαλύψω την απάντησή του.

Γιατί οι Έλληνες δεν μπορούν να πουν τα πράγματα με το όνομά τους;

Η «Τούρκικη Ένωση Ξάνθης», μειονοτικό σωματείο της Θράκης, δεν μπορεί να φέρει το καταστατικό του όνομα –το οποίο, σημειωτέον χρησιμοποιεί από το 1946– διότι έτσι αποφασίζουν τα ελληνικά δικαστήρια. Το ίδιο και η «Στέγη Μακεδονικού Πολιτισμού», μειονοτικό σωματείο της Φλώρινας, και μάλιστα, παρά την προηγούμενη σχετική καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Για τα ΜΜΕ και μείζον τμήμα της κοινής γνώμης, οι αλβανικές μειονότητες στα Βαλκάνια είναι απλώς «αλβανόφωνοι», αγνώστου εθνικής συνείδησης, ενώ μια ορεινή φυλή του Πακιστάν ανιμιστικών δοξασιών είναι Έλληνες, διότι πιστεύουν ότι είναι απόγονοι του Αλεξάνδρου και, σε αντίθεση με τους Πακιστανούς που ξέρουμε, είναι ανοιχτόχρωμοι, όπως όλοι οι ορεινοί πληθυσμοί της υψηλίου. Τέλος, η γειτονική Δημοκρατία δεν μπορεί να ολοκληρώσει την αυτοδιάθεσή της, διότι η Ελλάδα της αρνείται το συνταγματικό της όνομα.

Μπορεί όλα τα προηγούμενα να είναι τυχαία συμπτώματα;

Ο Δημήτρης Χριστόπουλος είναι λέκτορας στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Η ιστορία του ονόματος πίσω από το «πέπλο της άγνοιας»

Να κάνουμε μια καθιερωμένη πανεπιστημιακή άσκηση. Ας προσποιηθούμε για λίγο ότι ξεχνούμε πρόσωπα (κράτη) και πράγματα. Η ιστορία θα είχε περίπου ως εξής:

Ένα μικρό κράτος κηρύττει την ανεξαρτησία του με το όνομα που επιλέγει η πλειοψηφία του λαού του και αναγνωρίζει ως δικό της για δύο με τρεις γενιές. Ένα γειτονικό, μεγαλύτερο και ισχυρότερο κράτος θίγεται από το όνομα αυτό και εμποδίζει την αναγνώρισή του από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη. Για τέσσερα χρόνια, οι αντιδράσεις του μεγαλύτερου κράτους στοχεύουν και εν μέρει επιτυγχάνουν και την οικονομική απομόνωση του μικρού γείτονα.

Στη συνέχεια, μια ενδιάμεση συμφωνία βρίσκει μια προσωρινά αποδεκτή λύση ανάμεσα στους δύο γείτονες, μην καταφέροντας ωστόσο να θέσει εμπόδια στην χρήση του συνταγματικού ονόματος του μικρού κράτους, στην άτυπη και προφορική χρήση από τους διεθνείς παράγοντες, αλλά και στην τυπική του αναγνώριση από ένα όχι ευκαταφρόνητο αριθμό άλλων κρατών. Για οχτώ περίπου χρόνια, η κατάσταση βεβαιώνει το «ουδέν μονιμότερο του προσωρινού» και φαίνεται πως το ισχυρό κράτος, το οποίο στο μεταξύ έχει μετανιώσει για την αρχική άκαμπτή του στάση, διεκδικεί όχι απλώς φιλικές σχέσεις με τον μικρό γείτονα, αλλά αυτοσυστήνεται ως μείζων παράγοντας γεωπολιτικής σταθερότητας στην εύθραυστη περιοχή. Εν τέλει –με καθυστέρηση μιας πενταετίας– αντιλαμβάνεται ότι τα ίδια τα συμφέροντά του υπαγορεύουν κάτι τέτοιο. Ωστόσο, η μεγαλοψυχία του ισχυρού κράτους δεν φτάνει στο σημείο να αναθεωρήσει την αρχική του θέση αλλά φρονεί πως η λήθη θα σβήσει τις πληγές της αλαζονείας του στο διεθνές όσο και στο εσωτερικό περιβάλλον. Το ισχυρό όμως κράτος για ακόμη μια φορά δεν έκρινε με σωφροσύνη.

Δεκατρία σχεδόν χρόνια μετά την διακήρυξη ανεξαρτησίας του μικρού γείτονα, ένα πολύ ισχυρότερο κράτος, το πιο ισχυρό στον κόσμο, με εξαιρετικά απότομο τρόπο –όπως συνηθίζει εξάλλου– και χωρίς να υπακούει στις αβρότητες της διεθνούς διπλωματίας, αποφασίζει μονομερώς να αναγνωρίσει το συνταγματικό όνομα της μικρής πολιτείας, στέλνοντας ένα ισχυρό μήνυμα υπέρ της εδαφικής της μακροήμερευσης που είναι ιδιαιτέρως εύθραυστη. Το μήνυμά του έχει ως βασικό αποδέκτη μια μειονότητα στην μικρή πολιτεία που για την τελευταία δεκαετία έχει αναπτύξει έναν αχαλίνωτο εθνικισμό, με την υποστήριξη του ίδιου αυτού πιο ισχυρού κράτους στον κόσμο και με απώτερο στόχο τον εδαφικό διαμελισμό του μικρού κράτους. Το μεσαίο κράτος αγανακτεί και φωνάσκει πως θα εξαντλήσει όλες τις διπλωματικές δυνατότητες, προκειμένου να εμποδίσει την ένταξη του μικρού κράτους στους διεθνείς οργανισμούς στους οποίους αυτό στοχεύει να μπει μήπως και βρει την ησυχία του. Το μεσαίο κράτος διαμαρτύρεται, αλλά αδυνατώντας να τιμωρήσει το ισχυρότερο, ουσιαστικά στρέφεται εναντίον του αδύναμου κράτους, την σταθερότητα του οποίου ευαγγελίζεται εδώ και μια περίπου δεκαετία.

Εάν η προηγούμενη ιστορία δεν είχε όνομα ή αν συνέβαινε κάπου μακριά, τότε οι περισσότεροι έλληνες, που πιστεύουν πως είναι πάντα με το μέρος του αδικημένου, θα είχαν ταχθεί υπέρ του ανίσχυρου κράτους το οποίο για μια δεκαπενταετία αγωνίζεται να ορθώσει το πολιτειακό του ανάστημα σε ένα εξόχως προβληματικό διεθνές περιβάλλον και μια ακόμη πιο δύσκολη εσωτερική συγκυρία. Όμως, η ιστορία έχει το όνομα που ξέρουμε, για

το λόγο αυτό δυσκολευόμαστε να την δούμε στην παραπάνω εκδοχή.

Η αρχή της αυτοδιάθεσης και το μακεδονικό.

Να επιστρέψουμε στο διεθνές δίκαιο που διδάσκονται οι δευτεροετείς νομικοί: η μονομερής διακήρυξη της ανεξαρτησίας ενός κράτους με το όνομα που διαλέγει είναι δικαίωμά του, στο βαθμό που δεν κατέχει εδάφη άλλου κράτους, σύμφωνα με την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών. Η μονομερής αναγνώριση κράτους είναι επίσης δικαίωμα όποιου άλλου κράτους το επιθυμεί και μάλιστα πάγια τρέχουσα τακτική στις διεθνείς σχέσεις. Δικαίωμά μας, και μας, να αφηφούμε τα προηγούμενα. Το δικαίωμά μας αυτό, όμως, στερείται των στοιχειωδών ηθικών, πολιτικών και νομικών προϋποθέσεων εφαρμογής και εδραίωσης. Όπως, θα λέγαμε κάποτε, πρόκειται για μια απλή ψευδής συνείδηση.

Δεν είναι όμως ούτε γόνιμο, ούτε ειλικρινές εκ μέρους των ηγεσιών τους οι λαοί να ζούνε μέσα στα ψέματα. Κάλιο αργά παρά ποτέ, η ελληνική πολιτική τάξη πρέπει να το αντιληφθεί. Το ύστερο μακεδονικό ζήτημα είναι ένα εξαιρετικά πολύπλοκο γεωπολιτικό διακύβευμα της Βαλκανικής, στο οποίο η Ελλάδα πήρε εξαρχής άδικη για το γειτονικό κράτος και αδιέξοδη για τα ίδια τα συμφέροντά της θέση. Η ελληνική πολιτική ήταν πρωτοφανής στην ιστορία των διεθνών σχέσεων. Η θέση αυτή στη συνέχεια υπέστη κάποιες διορθωτικές κινήσεις, χωρίς ωστόσο οι κινήσεις αυτές να οδηγήσουν σε μια λύση. Σήμερα, η διαιώνιση της υποκρισίας και του τέλματος έχει πολύ μεγαλύτερο πολιτικό κόστος από την αντιμετώπιση της πραγματικότητας. Κάπως έτσι μπορεί να αντιμετωπιστεί η αναγνώριση της γειτονικής Δημοκρατίας από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το γεγονός ότι οι (αμερικάνικες) κυβερνήσεις δεν λειτουργούν με βάση αρχές στην εξωτερική τους πολιτική είναι μια διαπίστωση που ούτε κάτι καινοφανές κομίζει, ούτε βοηθά να βρεθεί και κάποια διέξοδος στο προκείμενο. Αντιθέτως μάλλον αποπροσανατολίζει από το μείζον ζήτημα, που δεν είναι άλλο από το εθνικιστικό αδιέξοδο της ελληνικής πολιτικής.

Εν κατακλείδι: η μόνη αρχή να σεβαστεί κανείς είναι αυτή της αυτοδιάθεσης των λαών. Τα υπόλοιπα είναι (ελληνικές) υπεκφυγές και (αμερικάνικα) συμφέροντα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Οδ. Ελύτης, Μ. Μερκούρη, Γ. Γεωργάκης, Α. Μάνεσης, Ε. Αρβελέρ, Δ. Τσάτσος, από επιστολή προς τους τότε «12» στις 28/3/1992.